

Justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU39

Ett förbud mot spridning av bilder från rättegångar

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag om att spridning av bilder från rättegångar kriminaliseras.

Syftet med förslaget är att domstolarna ska kunna genomföra sammanträden under ordnade former och att personer ska känna sig trygga när de befinner sig i rättssalen. I dag är det förbjudet att fotografera under rättegångar, men det finns inget förbud mot att sprida bilder. Risken för att bli uthängd med bild på exempelvis internet eller i sociala medier kan medföra att personer inte vill medverka i rättsprocesser. Det riskerar i sin tur att påverka det grundläggande samhällsintresset att kunna genomföra rättegångar och i förlängningen att klara upp brott. Därför finns det ett behov av att kriminalisera spridning av bilder från rättegångar.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2020.

Behandlade förslag

Proposition 2019/20:88 Ett förbud mot spridning av bilder från rättegångar.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet4

Utskottets överväganden5

 Ett förbud mot spridning av bilder från rättegångar5

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag8

 Propositionen8

Bilaga 2

Regeringens lagförslag9

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Ett förbud mot spridning av bilder från rättegångar

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291),
3. lag om ändring i lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2019/20:88 punkterna 1–3.

Stockholm den 7 maj 2020

På justitieutskottets vägnar

Andreas Carlson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Andreas Carlson (KD), Linda Westerlund Snecker (V), Karolina Skog (MP), Cecilie Tenfjord Toftby (M), Kristina Axén Olin (M), Karin Enström (M), Malin Danielsson (L), Ulrika Heie (C), Annelie Karlsson (S), Hans Ekström (S), Isak From (S), Lawen Redar (S), Leif Nysmed (S), Angelika Bengtsson (SD), Mikael Strandman (SD), Robert Stenkvist (SD) och Larry Söder (KD).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2019/20:88 Ett förbud mot spridning av bilder från rättegångar. I propositionen föreslår regeringen att spridning av bilder från rättegångar ska kriminaliseras.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Inga motioner har väckts med anledning av propositionen.

Utskottets överväganden

Ett förbud mot spridning av bilder från rättegångar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag om att förbjuda spridning av bilder från rättegångar. Förbudet ska omfatta bildupptagningar där någon syns på bilden. Den som bryter mot förbudet ska dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar.

Bakgrund

Det är förbjudet att ta bilder i eller in i en rättssal vid rättens sammanträden om inte något annat följer av lag (5 kap. 9 b § rättegångsbalken). Den som bryter mot förbudet döms till böter eller fängelse i högst sex månader (9 kap. 5 a § rättegångsbalken). Det finns inte något generellt förbud mot att sprida bilder som har tagits i strid med fotograferingsförbudet.

Regeringen uppger i propositionen att det är av grundläggande betydelse att den som medverkar i en rättsprocess ska känna sig trygg och att den teknikutveckling som har skett sedan fotograferingsförbudet infördes samt användandet av sociala medier medför nya krav på lagstiftningen.

Var och en är enligt 2 kap. 1 § regeringsformen (RF) gentemot det allmänna tillförsäkrad både yttrandefrihet och informationsfrihet. Detta omfattar möjligheten att sprida bilder från rättegångar. Friheterna är inte absoluta utan får begränsas genom lag. En begränsning får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har motiverat den (2 kap. 20, 21 och 23 §§ RF)

Propositionen

Regeringen anför att det finns ett behov av att kunna ingripa mot spridning av bilder från rättegångar och att kriminalisering är den lämpligaste metoden för att kunna ingripa mot beteendet. Kriminaliseringen av spridning av bilder från rättegångar syftar till att skydda båda enskildas personliga integritet och det allmännas intresse av att bl.a. kunna genomföra rättegångar på ett tryggt och rättssäkert sätt. Det är av central betydelse för domstolarnas verksamhet att personer vågar lämna uppgifter inför rätten och om man kan ingripa mot spridning av bilder från rättegångar ger det bättre förutsättningar för att personer ska vilja medverka i rättsprocesser.

En kriminalisering av spridning av bilder måste vara förenlig med yttrande- och informationsfriheten. Att skydda enskildas personliga integritet och att

förbättra möjligheten att klara upp brott är ändamål som enligt både regeringsformen och Europakonventionen kan ligga till grund för att begränsa yttrande- och informationsfriheten. En begränsning av yttrande- och informationsfriheten behöver vara proportionerlig, dvs. det behöver göras en avvägning mellan skyddet för dessa rättigheter och behovet av den kriminalisering som begränsar rättigheterna. Regeringen anför att rättskipningen och den brottsutredande verksamheten är väsentliga intressen för det allmänna som väger tungt vid proportionalitetsbedömningen. Därmed är regeringens bedömning att en kriminalisering är en proportionerlig inskränkning som inte står i strid med yttrande- och informationsfriheten.

Straffansvar kommer inte att bli aktuellt för spridning av bilder i grundlags-skyddade medier som omfattas av tryckfrihetsförordningen eller yttrandefri-hetsgrundlagen. En kriminalisering av spridning av bilder från rättegångar kommer inte heller att innebära någon inskränkning av möjligheten att lämna uppgifter för offentliggörande (meddelarfriheten). Spridning i grundlagsskyddade medier bedöms i första hand kunna hanteras inom ramen för pressetiska regler.

Regeringen föreslår att det straffbara området avgränsas till att avse spridning där någon syns på en bild. Vad gäller bilder från rättssalar med annat innehåll – exempelvis bilder på inredning eller konst – är det svårt att hävda att spridning av sådana bilder skulle utgöra ett intrång i enskildas personliga integritet eller få negativa konsekvenser för det allmänna. Förslaget omfattar inte endast parter utan även åhörare eller andra som närvarar i rättssalen.

För att spridning av bilder från en rättssal ska leda till straffansvar föreslås att bilderna ska ha spridits till fler än ett fåtal personer. Regeringen motiverar det bl.a. med att spridning till någon enstaka person som skulle kunna vara ett problem i de flesta fall kan antas ske i ett sammanhang där det ändå kan vara aktuellt med ansvar för andra brott, exempelvis olaga hot eller övergrepp i rättsak. Det ställs inga krav på att någon faktiskt har tagit del av bilden.

Regeringen uppger vidare att det finns skäl att utforma förbudet mot spridning med ett undantag för ringa fall. Ett undantag för ringa fall kan enligt förslaget omfatta såväl mindre allvarliga fall som sådana där yttrande- och informationsfrihetshänsyn gör sig gällande. Ett undantag för ringa fall kan ges olika innebörd med hänsyn till sammanhanget.

Straffskalan för brott mot spridningsförbudet föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader. I och med det nära sambandet med fotograferingsförbudet bedömer regeringen att ett spridningsförbud har tillräcklig processuell anknytning för att det ska vara motiverat att införa förbudet i rättegångsbalken.

Syftet med ett förbud mot spridning av bilder från rättegångar är att värna både enskildas personliga integritet och det allmännas intressen. Utgångs-punkten är att åtal motiveras från allmän synpunkt. Regeringen föreslår därför att det inte bör gälla någon åtalsbegränsning för spridningsförbudet.

Rättegångsbalkens förbud mot fotografering vid rättens sammanträden är tillämpligt även i allmänna förvaltningsdomstolar och vid handläggning av

ärenden enligt ärendelagen. Enligt regeringens bedömning är problemet med spridning av bilder störst i allmänna domstolar och särskilt i brottmål. Spridning av bilder från rättens sammanträden kan dock förekomma även i mål i allmänna förvaltningsdomstolar och i ärenden som handläggs enligt ärendelagen. Med hänsyn till såväl enskildas som det allmännas intresse är det enligt regeringen motiverat att ha ett förbud mot spridning även för dessa typer av mål och ärenden.

Utskottets ställningstagande

Propositionen har inte lett till några motionsyrkanden eller andra invändningar under utskottsbehandlingen. Utskottet anser att regeringens lagförslag är ändamålsenligt utformade och att de bör antas.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2019/20:88 Ett förbud mot spridning av bilder från rättegångar:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291).
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1996:242) om domstolsärenden.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 9 b § och 9 kap. 5 a § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.9 b §¹

Vid rättens sammanträden är det förbjudet att med tekniskt hjälpmedel ta upp bild i eller in i rättssalen, om inte något annat följer av lag.

Förbudet hindrar inte att domstolen tar upp bild i rättssalen när domstolens överfallslarm har utlöst.

Det är förbjudet att sprida bild som har tagits upp i strid med första stycket, om någon syns på bilden.

9 kap.5 a §²

Den som tar upp bild i strid med 5 kap. 9 b § döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som tar upp *eller sprider* bild i strid med 5 kap. 9 b § döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Första stycket ska tillämpas också i fråga om en sådan sidosal som avses i 5 kap. 12 eller 13 §.

I ringa fall ska det inte dömas till ansvar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

¹ Senaste lydelse 2019:298.

² Senaste lydelse 2019:298.

2 Förslag till lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291)

Härigenom föreskrivs att 38 a § förvaltningsprocesslagen (1971:291) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

38 a §¹

Den som tar upp bild i strid med 16 § jämfört med 5 kap. 9 b § rättegångsbalken döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som tar upp *eller sprider* bild i strid med 16 § jämfört med 5 kap. 9 b § rättegångsbalken döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Första stycket ska tillämpas också i fråga om en sidosal som används i enlighet med vad som föreskrivs i 16 § och 5 kap. 12 eller 13 § rättegångsbalken.

I ringa fall ska det inte dömas till ansvar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

¹ Senaste lydelse 2019:300.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:242) om domstolsärenden

Härigenom föreskrivs att 43 § lagen (1996:242) om domstolsärenden ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

43 §¹

I fråga om straff för en förseelse under förfarandet, för brott mot *förbudet* att ta upp bild och för brott mot tystnadsplikt som ålagts av domstolen tillämpas 9 kap. 5–6 §§ rättegångsbalken.

I fråga om vite och hämtning tillämpas 9 kap. 7–10 §§ rättegångsbalken. Domstolen ska självmant ta upp frågor om ansvar för rättegångsförseelse och om utdömande av vite som förelagts med stöd av denna lag.

I fråga om straff för en förseelse under förfarandet, för brott mot *förbuden* att ta upp *och sprida* bild och för brott mot tystnadsplikt som ålagts av domstolen tillämpas 9 kap. 5–6 §§ rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

¹ Senaste lydelse 2019:304.